

Doç. Dr. Abdurrahman SAVAŞ
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Roma Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

ROMA HUKUKUNDAN GÜNÜMÜZE HUKUKUN GENEL İLKELERİ

**İslam Hukuku, Ortak Hukuk ve Türk Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak
Seçme Regulae, Maxim ve Külli Kaideler**

FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2026

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri

San. ve Tic. Ltd. Şti.

Genel Yayın No | General Number: 1255

Sertifika no | Certificate Number: 77398

Filiz Kitabevi

Yayın No | Publication Number: 2026/6

Kitap Adı: Roma Hukukundan Günümüze Hukukun Genel İlkeleri - İslam Hukuku, Ortak Hukuk ve Türk Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Seçme Regulae, Maxim ve Külli Kaideler

Book Title: General Principles Of Law From Roman Law To The Present Day

ISBN: 978-625-8585-02-5

DOI: doi.org/10.64161/filiz.9786258585025

Yazarlar | Authors: Doç. Dr. Abdurrahman SAVAŞ | orcid.org/0000-0002-3832-484X

Kurum | Institution: İstanbul Üniversitesi - Istanbul University

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 23 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 163

Yayın Tarihi | Publication Date: Ocak 2026 | January 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: İstanbul, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: Vildan YAVUZ / Özge DANE

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika no: 77398)

Konu Kategorisi | Subject Categories: Roma Hukuku, Mukayeseli Hukuk

© All rights reserved | Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri
San. ve Tic. Ltd. Şti.

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve
Tic. Ltd. Şti.

Mollahüsrev Mah. Cemalyener Tostyalı Cad. No: 57A Vefa-
Fatih / İstanbul • Tel: +90 (212) 527 07 18

www.filizkitabevi.com • bilgi@filizkitabevi.com

ÖNSÖZ

Hukukun genel ilkeleri ile ilgili olan bu çalışma, uzun zamandan beri gerçekleştirmeyi düşündüğüm bir çalışmaydı. Çalışma, bu amaçla pek çok kitap, not ve kaynak eser edinip onlardan yapmış olduğum okumaların değerlendirilmesi ve mukayeseli hukuk açısından aldığım notlardan oluşmaktadır. Bununla birlikte doktora programı kapsamında birkaç dönem “Mukayeseli Hukuk Açısından Hukukun Genel İlkeleri” adı altında açmış olduğum dersimi seçen doktora öğrencileri ile çay ve kahve eşliğinde tartışmalı olarak işlediğimiz derslerimizdeki ders notları da bu çalışmanın oluşmasında etkili olmuştur.

Hukukun genel ilkeleri konusunda çalışma düşüncem aslında hukuk fakültesindeki öğrencilik yıllarında başlamıştı. Fakültede Türk hukukunu ve bu kapsamda onun temeli olan Roma hukukunu öğrenirken, okul dışı zamanlarda da mukayeseli hukuk çalışmalarına katılmaktaydım. Bu çalışmalar esnasında gerek Mecelle’nin başındaki külli kaideler ve gerekse Mecelleden önce yazılan İslam hukukunun genel ilkeleri ile Roma hukuku ve Türk hukukundaki pek çok kuralın benzeştiğini fark ettim. Bu benzerlik beni hem mukayeseli hukuk çalışmaya hem de özellikle hukukun genel ilkeleri alanında daha çok çalışmaya sevk etti. Özellikle Roma hukukundaki *regula* ve Osmanlı hukukundaki külli kaidelerin gerek anlamı ve gerekse söz dizini hep ilgimi çekmişti. Bu amaçla pek çok ilkeyi bazen Latincesi ile bazen de eski Osmanlıcadaki ağıdalı ifadelerle ezberleme yoluna gittim. Devam eden süreçte de çeşitli okuma gruplarında bu ilkeleri gerek öğrencilerimle gerek hocalarımla ve gerekse arkadaşlarımla tartışarak genel hukuk düşüncemi geliştirmeye çalıştım. Sonunda da bu alanda mütevazı de olsa bir çalışma yapma imkanına sahip oldum.

Bu çalışmanın yapılmasında görünmeyen eller de bulunmaktadır. Bunlardan birisi 1990-1996 yılları arasında hukukun genel ilkeleri konusundaki ilk okumalarımı onun sayesinde yaptığım babam ve hocam Mehmet Savaş’tır. Tabi ki annem Elmas Savaş da babamla birlikte maddi –manevi desteğini her daim hissettiğim burada görünmeyen ellerden birinin sahibidir. Kendilerine teşekkürlerimi ve hürmetlerimi sunuyorum, ellerinden öpüyorum.

Eserin yazılması sırasında günlerce gerek evde gerekse fakültede çalışmam için gerekli ortamı sağlamış olması, bazen geç saatlere kadar çalışmama hiç itiraz etmeden sabretmesi sebebi ile sevgili eşim Hatice Savaş da bu eserin oluşmasında katkısı olan görünmeyen ellerden biridir. Kendisine teşekkür ederim. Hem çocuklarımız Ayşe ve Mehmet ile ilgilenererek bana çalışma fırsatı oluşturması hem de günlük yaşantımızdaki

IV

katkısı nedeni ile Gülnur anneye de ayrıca teşekkür ederim. Çalışma dönemlerimde kendilerine yeterli vakit ayıramadığım ve onlarla ilgilenemediğim zamanlarda bundan şikayetçi olmayan çocuklarım Elmas Sümeyye , Ayşe ve Mehmet’e de ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmanın oluşmasında gerek kaynak temini, gerekse okuma ve düzeltme şeklindeki katkıları ile Fakültemiz Roma Hukuku Anabilim Dalı araştırma görevlileri Dr. Halil İbrahim Yüksel ve Arş. Gör. Yuşa Kayacan ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı araştırma görevlisi Emrah Gökmen’e de ayrıca teşekkür ederim.

Kitabın yayınlanması aşamasından özverili katkıları nedeni ile Filiz Kitabevi çalışanlarına, Vildan Yavuz hanıma, Özge Dane beye ve özellikle Oğuzhan Oruç Beye de teşekkür ederim.

Doç. Dr. Abdurrahman SAVAŞ

Fatih, Ocak 2026.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	XI
ABSTRACT	XII

ROMA HUKUKU VE MUKAYESELİ HUKUKTA HUKUKUN GENEL İLKELERİ

I- GİRİŞ.....	1
---------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

Hukukun Genel İlkelerinin Ortaya Çıkışı

I- Genel Olarak.....	5
II- Roma Hukukunda Hukukun Genel İlkelerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	6
III- İslam Hukukunda Hukukun Genel İlkelerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	14

İKİNCİ BÖLÜM

Digesta 50.17'de Yer Alan İlkeler ve Mecelle ile Karşılaştırılması

I- Genel Olarak.....	19
II- Roma Hukukunda Digesta 50.17'deki Bazı Genel İlkeler ve İslam Hukuku ile Karşılaştırılması	21
1. İlke: Belirsizlik Giderilir.....	21
“Semper in obscuris quod minimum est sequimur.”	21
“Muğlak konularda (belirsizlik durumunda) her zaman en az (muğlak) olanı takip ederiz.”	21
2. İlke: Yarar Kiminse Zarar da Onundur.	22

“Secundum naturam est commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequentur incommoda”	22
“İşin doğası gereği, nimetlerden yararlanan kişi külfetlere de katlanır”	22
3. İlke: Özgürlük Asıldır.	25
“Quotiens dubia interpretatio libertatis est, secundum libertatem respondendum erit.”	25
“Özgürlüğün yorumunda bir şüphe olması durumunda özgürlük lehine karar verilmesi gerekir.”	25
4. İlke: Çok İçin Verilen Yetki Azı da Kapsar.....	28
“Non debet, cui plus licet, quod minus est non licere.”	28
“Daha fazlası için yetkilendirilen kimse, (daha azını yapması durumunda) borçlu değildir. Çünkü (çok için) verilen izin azı da kapsar”.	28
5. İlke : Geçersiz Olarak Kurulan İşlemler Sonradan Geçerli Hale Gelmez.....	29
“Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.”	29
“Başlangıçta geçersiz (batıl) olan şey, zamanın geçmesi ile geçerli hale gelmez”	29
6. İlke İrade Beyanlarının Yorumunda Örf Gözetilir.	31
“Semper in stipulationibus et in ceteris contractibus id sequimur, quod actum est: aut, si non pareat quid actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in regione in qua actum est frequentatur. quid ergo, si neque regionis mos appareat, quia varius fuit? ad id, quod minimum est, redigenda summa est.”	31
“Tüm sözleşmelerde ve diğer sözleşmelerde tarafların niyetlerini esas alırız; niyetlerinin ne olduğu belli değilse, işlemin yapıldığı yerin örf ve adetlerine riayet ederiz. Peki, yerin örf ve adetleri değiştiği için bir şey kararlaştırılmamışsa, hangi kural benimsenmelidir? Bu durumda, en küçük miktar talep edilmelidir.”	31
7. İlke: Hile Davası Aldatılanındır.	34
“Alterius circumventio alii non praebet actionem.”	34
“Bir kişinin hile yapması, (bundan etkilenmemiş olan) başka bir kişiye dava açma hakkı vermez.”	34
8. İlke: Sadece Sahip Olunan Haklar Devredilebilir.	35
“Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet.”	35
“Kimse sahip olduğu haktan daha fazlasını başkasına devredemez”	35
9. İlke: Yasaklamayan, Vekalet Vermiş Gibidir	36
“Semper qui non prohibet pro se intervenire, mandare creditur. sed et si quis ratum habuerit quod gestum est, obstringitur mandati actione.”	36
“Kendisi için bir şeye müdahale edilmesini yasaklamayan kişinin her zaman vekalet verdiği kabul edilir. Fakat yapılmış olan işi onaylayan kişi de mandatum (vekalet) davası ile sorumlu olur.”	36

10. İlke: Nadir Gerçekleşen Olaylar Özel Olarak Değerlendirilir	40
“Ea, quae raro accidunt, non temere in agendis negotiis computantur.”	40
“Nadir olan bir durumun, yer aldığı işlemlerde daha az etkili olduğu kabul edilir”	40
11. İlke: İki Anlamalı Kelimenin Uygun Anlamı Tercih Edilir.....	42
“Quotiens idem sermo duas sententias exprimit, ea potissimum excipitur, quae rei gerendae aptior est”	42
“Aynı sözün iki farklı anlamı olduğu durumda, söz konusu olay için daha uygun olan tercih edilir”	42
12. İlke: İmtiyaz, Onu Gerektiren Durum ile Kâimdir.	48
“ <i>In omnibus causis id observatur, ut, ubi personae condicio locum facit beneficio, ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat, ubi vero genus actionis id desiderat, ibi ad quemvis persecutio eius devenerit, non deficiat ratio auxilii.</i> ”	48
“Bütün davalarda kabul edilmelidir ki bir şahsa imtiyaz sağlayan durum oradan kalktığı anda imtiyaz da sona erer; ancak davanın gerektirmesi durumunda bu imtiyazın sürdürülmesi talep edilebilir ve imtiyazın işlevi sona ermez.”	48
13. İlke: Kıdeme İtibar Edilir.....	49
“Quotiens utriusque causa lucri ratio vertitur, is praeferendus est, cuius in lucrum causa tempore praecedit”	49
“Eğer bir menfaate ilişkin olarak iki farklı kişiye isnat ediliyorsa, zaman olarak önce olanın tercih edilmelidir.”	49
14. İlke: Bütün Parçayı Kapsar.....	51
“ <i>In toto et pars continetur</i> ”	51
“Bütünün içinde parça da vardır”	51
15. İlke: Feriler Asla Tabidir	53
“Cum principalis causa non consistit, ne ea quidem quae sequuntur locum habent.”	53
“Asıl şey ortadan kalktığı anda, ona bağlı unsurlar da yok olur.”	53
Dig. 50.17.178 <i>Paulus</i> 15 ad plaut.....	53
“Cum principalis causa non consistat, plerumque ne ea quidem, quae sequuntur, locum habent.”	53
“Ana şey artık mevcut olmadığı anda, genel olarak, ona bağlı unsurlar da ortadan kalkar.”	53
16. İlke: Mesleki Bilgisizlik Kusurdur	56
“ <i>Imperitia culpa adnumeratur.</i> ”	56
17. İlke: Susmak Kabul veya Ret Değildir.	58
“ <i>Qui tacet, non utique fatetur: sed tamen verum est eum non negare</i> ”	58
“Susan itiraf etmiş sayılmaz, yine inkar etmediği de aşıkardır”	58

18. İlke: Menfaati Alan Külfete Katlanır	63
“Ex qua persona quis lucrum capit, eius factum praestare debet.”	63
“Bir kişiden menfaat elde eden, onun yaptıklarından da sorumlu olur”	63
19. İlke: Zararı Emreden Zarar Vermiş Olur	67
“Is damnum dat, qui iubet dare: eius vero nulla culpa est, cui parere necesse sit.”	67
“Zarar verilmesini emreden kişi zarar vermiş olur. İtaat etmek zorunda olan kişinin hiçbir kusuru yoktur.”	67
20. İlke: İmkansızlıktan Borç Doğmaz	71
Dig. 50.17.185 Celsus 8 Dig.	71
Inpossibilia nulla obligatio est.	71
“İmkansızlık halinde borç doğmaz”	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Common Law’da Lord Francis Bacon Tarafından Derlenen Maximler

I- Genel Olarak	77
II- Francis Bacon Tarafından Derlenen Maximler	79
Maxim 1: In jure non remota causa sed proxima spectatur.	79
Hukukta uzak sebep değil yakın gözetilir.	79
Maxim 2: Non potest adduci exceptio ejusdem rei, cujus petitur dissolutio.	82
Geçersizliği istenen şeyin kendisi, defî olarak ileri sürülemez.	82
Maxim 3: Verba fortius accipiuntur contra proferentem.	83
“Sözler, ileri sürenin aleyhine daha güçlü kabul edilir”	83
Maxim 4: Quod sub certa forma concessum vel reservatum est, non trahitur ad valorem vel compensationem.	84
Belirli bir şekil altında verilmiş veya saklı tutulmuş olan bir şey, onun maddi değerine veya başka bir şeyle takas edilmeye zorlanamaz.	84
Maxim 5: Necessitas inducit privilegium quoad jura privata.	84
Zorunluluk hali özel haklar açısından imtiyaz doğurur.	84
Maxim 6: Corporalis injuria non recipit aestimationem de futuro.	87
Bedensel zarar gelecekteki değer takdirini kabul etmez.	87
Kastsız Ceza Verilmez Ancak Tazminat Yüklenebilir	89
Maxim 7: Excusat aut extenuat delictum in capitalibus, quod non operatur idem in civilibus.	89
Ölüm cezası verilen suçlarda mazeret sayılan veya cezayı hafifleten nedenler, hukuk davalarında aynı şekilde işlemez.	89

Maxim 8: Aestimatio praeteriti delicti ex post facto nunquam crescit.	93
“Geçmişteki bir suçun takdiri, sonraki fiil ile asla artmaz.”	93
Maxim 9: Quod remedio destituitur ipsa re valet si culpa absit.....	95
Hukuki çözümünden mahrum kalınan şey, eğer kusur yoksa fiilen geçerlidir.....	96
Maxim 10: Verba generalia restringuntur ad habilitatem rei vel personae.	98
Genelleme içeren sözler eşyanın veya kişilerin uygunluğuna göre sınırlandırılır.	98
Maxim 11: Jura sanguinis nullo jure civili dirimi possunt.	101
Kan bağından doğan haklar hiçbir medeni hukuk kuralı ile ortadan kaldırılamaz.	101
Ceza, Toplumun Esenliği İçin Hukuktan Öncedir	104
Maxim 12: Receditur a placitis juris potius, quam injuriae et delicta maneat impunita.	104
Suçların ve hukuka aykırı fiillerin cezasız kalmaması için hukukun yerleşik kurallarından vazgeçilebilir.....	104
Maxim 13: Non accipi debent verba in demonstrationem falsam, quae competunt in limitationem veram.	108
Gerçek bir kısıtlamaya uygun düşen sözler yanlış bir tanımlama olarak kabul edilmemelidir.	108
Maxim 14: Licet dispositio de interesse futuro sit inutilis, tamen potest fieri declaratio praecedens quae sortiatur effectum interveniente novo actu..	112
Gelecekteki menfaate ilişkin tasarruf geçersiz olsa da, araya yeni bir işlemin girmesiyle hüküm ifade edecek bir ön beyanda bulunulabilir....	112
Maxim: 15: In criminalibus sufficit generalis malitia intentionis cum facto parisi gradus.....	113
Ceza hukukunda, (gerçekleşen) eylemle aynı düzeyde olmak kaydıyla, genel bir kötü niyet (kast) yeterlidir.	113
Maxim 16: Mandata licita recipiunt strictam interpretationem, sed illicita latam et extensam.	117
Hukuka uygun emirler dar yorumlanır; ancak hukuka aykırı emirler geniş ve kapsamlı yorumlanır.	117
Maxim 17: De fide et officio judicis non recipitur quaestio; sed de scientia, sive error sit juris sive facti.	118
Hakimin sadakati ve dürüstlüğü sorgulanamaz; ancak gerek hukuk gerekse maddi gerçeklik (vakia) konusundaki bilgisi veya hatası sorgulanabilir.	118
Maxim 18: Persona conjuncta aequiparatur interesse proprio.	122
Yakın bir kişi (ile olan ilişki), kişinin kendi menfaatine eş değer sayılır.	122

Maxim 19: Non impedit clausula derogatoria, quo minus an eadem potestate res dissolvantur, a quibus constituuntur.	125
Bir hükmün değiştirilemeyeceğine dair konulan kısıtlayıcı şart (<i>derogatory clause</i>), o hükmü koyan güç tarafından aynı yetkiyle o hükmün ortadan kaldırılmasına engel olmaz.	125
Maxim 20: Actus inceptus, cujus perfectio pendet ex voluntate partium, revocari potest; si autem pendet ex voluntate tertiae personae, vel ex contingenti, revocari non potest.	129
Tamamlanması tarafların iradesine bağlı olan başlanmış bir işlem geri alınabilir; ancak tamamlanması üçüncü bir kişinin iradesine veya beklenmedik bir olaya (dışsal bir şarta) bağlıysa, artık geri alınamaz. ...	129
Maxim 21: Clausula vel dispositio inutilis per praesumptionem vel causam remotam, ex post facto non fulcitur.	131
Bir karineye veya yetersiz bir sebebe dayandığı için (başlangıçta) geçersiz olan bir şart veya hüküm, sonradan meydana gelen olaylarla (fiili durumla) geçerlilik kazanamaz.	131
İkrah Altındakinin Yeni Beyanı Kendisini Bağlamaz	133
Maxim 22: Non videtur consensum retinuisse si quis ex praescripto minantis aliquid immutavit.	133
Eğer bir kimse, kendisini tehdit eden kişinin talimatı üzerine bir şeyi değiştirmişse, (önceki) rızasını devam ettirdiği/koruduğu kabul edilmez.	133
Maxim 23: Licita bene miscetur, formula nisi juris obstat.	134
Hukuki bir kalıp engel oluşturmadığı sürece, hukuka uygun olan unsurlar serbestçe bir araya getirilebilir.	134
Maxim 24: Praesentia corporis tollit errorem nominis, et veritas nominis tollit errorem demonstrationis.	135
Bizzat hazır bulunma, isim(lendirme) hatasını giderir; ismin doğruluğu ise tarif (betimleme) hatasını giderir.	135
Maxim 25: Ambiguitas verborum latens verificatione suppletur; nam quod ex facto oritur ambiguum verificatione facti tollitur.	137
Kelimelerdeki gizli belirsizlik, harici delillerle giderilir; çünkü olgu nedeniyle ortaya çıkan bir belirsizlik, maddi gerçekliğin kanıtlanmasıyla ortadan kaldırılır.	137
SONUÇ	141
KAYNAKÇA	143

GENERAL PRINCIPLES OF LAW FROM ROMAN LAW TO THE PRESENT DAY

ÖZET

Roma hukuku, İslam hukuku ve Common law, temelde kazuistik yöntem ile oluşmuş ve gelişmiş hukuklardır. Bu hukuklarda yer alan kazuistik hükümler, zaman içerisinde tasnif edilerek birleştirilmiş ve birden çok olaya uygulanabilen daha üst kurallara ulaşılmıştır. Bu kurallardan da hareketle hukukun genel ilkeleri olarak isimlendirilen kuşatıcı nitelikteki ilkeler ortaya çıkmıştır.

Tarihsel önceliği sebebiyle söz konusu süreç, Roma hukukunda daha erken başlamıştır. Klasik hukuk döneminden itibaren hukuk kurallarının tasnif edilmesi, birleştirilmesi ve sistematik bir yapıya kavuşturulması yönünde çaba sarf edilmiştir. Kendi seyri içerisinde gelişen bu süreç, Iustinianus tarafından hazırlanan Corpus Iuris Civilis'in Digesta olarak isimlendirilen bölümünün sonuna eklenen "Eski Hukukun Genel İlkeleri" başlıklı bölüm ile nihayete ermiştir. 12. yüzyıldan itibaren Avrupa'da Roma hukuku yeniden canlanmış; Glossa ve sonrasında postglossa olarak ifade edilen Corpus Iuris Civilis şerhleri ile Roma hukuku Avrupa'ya ve kısmen de İngiltere'ye yayılmaya başlamıştır. 11. yüzyıldan itibaren İngiltere'de de hukuk kuralları derlenmeye başlanmıştır. Common law'un dağınık ve karmaşık yapısı içerisinde, zamanla hukukun genel ilkeleri filizlenmiş ve Roma hukuku geleneğinin bir yansıması olarak bu ilkeler Latince ifade edilmiştir. Söz konusu ilkelerin bir kısmı Roma hukukuyla paralellik gösterse de önemli bir kısmı yapısal olarak ayrılmaktadır. Common law'da maxim olarak adlandırılan bu ilkeler, Lord Francis Bacon'ın çalışmalarıyla büyük bir önem ve sistematik nitelik kazanmıştır.

İslam hukuku da tıpkı Roma hukuku ve Common law gibi kazuistik hükümlerden oluşmaktadır. Zaman içerisinde furu-i fıkıh olarak adlandırılan pratik hukuk hükümlerinden yola çıkılarak İslam hukuk metodolojisi (usul-i fıkıh) oluşturulmuştur. Bu metodolojik çerçevede gelişen ve genişleyen kurallar, metodoloji içerisindeki kurallarla da harmanlanarak genel ilkeler oluşturulmaya başlanmıştır. Bu amaçla gerek hukukun bazı alt bölümlerine gerekse de hukukun tamamına uygulanacak ilkeleri derleyen kitaplar ve bunları da açıklayan kitaplar yazılmış, sonuçta külli kaideler olarak isimlendirilen genel ilkelere ulaşılmıştır.

Her üç hukukta da hukukun genel ilkelerinin oluşum ve gelişim süreçleri dikkat çekici bir paralellik arz etmektedir. Söz konusu yapısal paralellikler dikkate alındığında farklı hukuk düzenlerindeki bu ortak paydalar, evrensel hukukun ilkeleri olarak görülebilir.

Bu çalışma kapsamında öncelikle, Digesta'nın son kitabında yer alan ilkeler esas alınarak Roma hukuku ile İslam hukuku arasındaki benzer ilkeler tespit edilmiş, söz konusu ilkeler açıklanarak mukayeseli bir analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın deva-

mında ise Francis Bacon tarafından derlenen 25 ilke Roma hukuku ve İslam hukukundaki muadilleriyle karşılaştırılarak örnekler üzerinden irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Genel ilke, Külli kaide, Kural, Roma hukuku, İslam hukuku, Common law.

ABSTRACT

Roman law, Islamic law and Common law are bodies of laws that were fundamentally formed and developed through the casuistic method. Over time, the casuistic rulings within these laws were classified and consolidated, evolving into higher norms applicable to a plurality of cases. Proceeding from these norms, comprehensive principles—termed the general principles of law—have emerged.

Due to its historical precedence, this process commenced earlier in Roman Law. From the Classical period onward, significant efforts were devoted to the classification, consolidation, and systematization of legal rules. Unfolding within its own trajectory, this evolution culminated in the section titled ‘General Principles of Ancient Law’, appended to the final part of the Digesta within Justinian's Corpus Iuris Civilis. Beginning in the 12th century, Roman Law experienced a revival in Europe. Through commentaries on the Corpus Iuris Civilis—by the Glossators and subsequently the Post-Glossators—Roman Law began to disseminate throughout the continent and, to a limited extent, into England. Simultaneously, from the 11th century onward, the compilation of legal rules commenced in England. Out of the diffuse and complex structure of Common Law, general principles of law gradually emerged, often expressed in Latin as a reflection of the Roman tradition. While some of these principles parallel Roman Law, a significant number diverge structurally. These principles, termed ‘maxims’ in Common Law, acquired prominence and a systematic character through the works of Sir Francis Bacon.

Similarly, Islamic Law shares the casuistic nature of Roman Law and Common Law. Over time, the methodology of Islamic Law (Usul al-Fiqh) was established upon the foundation of substantive legal provisions (Furu al-Fiqh). Rules developing within this methodological framework were synthesized with methodological norms, fostering the formation of general principles. Treatises were authored to compile and expound upon principles applicable both to specific branches and to the legal corpus as a whole; this process ultimately led to the derivation of general principles designated as ‘universal legal maxims’ (al-Qawa'id al-Kulliyyah).

The formation and development of general principles exhibit striking parallelism across these three legal traditions. Given these structural similarities, the commonalities found within such diverse legal orders may be regarded as principles of universal law.

Within the scope of this study, similar principles between Roman law and Islamic law were first identified based on the final title of the Digesta, then explained and subjected to comparative analysis. Subsequently, the 25 maxims compiled by Francis Bacon were compared with their counterparts in Roman and Islamic law and examined through illustrative examples.

Keywords: General Principle, al-Qawa'id al-Kulliyyah, Legal Maxim, Rule, Roman Law, Islamic Law, Common Law.